

LES INDÚSTRIES TÈXTILS A SANTA COLOMA DE QUERALT

per Agnès Llorens i Maria Carreras

La indústria tèxtil va iniciar-se a Santa Coloma de Queralt vers el darrer terç del segle XIX i va tenir el seu moment de màxima expansió a mitjans del segle XX. Va representar un sòlid pilar per al creixement d'una economia que fins aleshores es basava només en l'agricultura. Santa Coloma va trobar en la indústria del teixit una alternativa a la greu crisi agrícola que va patir Catalunya al tombant de segle

SÍNTESI I ESQUEMA DE LES FÀBRICUES COLOMINES MÉS IMPORTANTS

En aquest apartat fem constar la relació de les fàbriques tèxtils més importants de Santa Coloma de Queralt des dels seus inicis, a finals del segle XIX, fins la fi de la seva activitat.

JOSÉ DOMINGO S.A.

Els inicis d'aquesta fàbrica fundada per Josep Domingo i Riambau daten de l'any 1879. En aquella època els telers evidentment eren manuals, però amb la particularitat que es repartien per les cases. Cada dona feia la feina que li era encomanada i tan sols el teixidor anava a la fàbrica a ordir peces, fer bitlles per la trama i a entregar-hi la feina un cop teixida.

Aquest sistema durà força temps. Però l'any 1913 arribà l'enllumenat al poble i la competència també començà a pressionar. S'exigia més constància i hores en el treball, i per tant el sistema de teixir a domicili fou substituït i s'hagué d'anar a la fàbrica a treballar durant unes hores concretes, sota un control i unes normes. En aquest període la fàbrica ja havia passat a mans de Josep Domingo i Foix, fill del fundador. Llavors es feia "llanetes" per a *refajos*, xals de llana, cotó i seda i sobretot bufandes. Aquestes foren les peces que adquiriren més importància i més bona recepció pels consumidors, tant per la bona qualitat com pel bon gust en el color i en el dibuix; tenim constància de què cada any es treia un estoc aproximat de 200.000 bufandes.

A partir dels anys vint (no podem precisar amb exactitud l'any) la fàbrica passà ja en mans de Josep Domingo i Riambau, nét del fundador i fill de Josep Domingo Foix, que portà la fàbrica amb l'ajuda dels seus dos fills. Quan la fàbrica tenia un rendiment màxim hi havien arribat a treballar vuitanta persones i hi havia cinquanta màquines entre telers i suplementàries (ordidors, canilleres, etc.).

L'any 1978 hi treballaven encara 30 persones, i la maquinària constava de divuit telers de llançadora, dos ordidors, dues màquines de fer canons, dues de fer cons i una planxa de teixit. Pel què fa a la producció, a l'any setanta-vuit s'hi continuava teixint xals, bufandes i mantetes per a nens petits amb la particularitat que ara es treballava amb fibres acríliques. La producció mitjana era de 500 peces setmanals.

La llana i les fibres venien de les filatures de Barcelona, Terrassa i Sabadell, i el gènere es venia arreu d'Espanya tot i que les bufandes havien traspassat fronteres i havien arribat a destinacions com França, Bèlgica o Suïssa.

Cal mencionar també que el 1968 Antonio Domingo, un dels fills de Josep Domingo i Riambau, es va instal·lar just al costat de la fàbrica del seu pare i va començar a elaborar gènere de punt amb una màquina de plàstic. Algunes de les màquines que utilitzava eren: Cotton (teixidores de jerseis prims), tricotoses automàtiques, remalloses (per unir) i quatre màquines de complements.

FERRER I CIA.

La fàbrica de 'Ferrer i Cia.' va començar en el moment que el senyor Manuel Ferrer Asbert, cavaller de 'Cal Olesa' comprava pels volts del 1900 la fàbrica de Joan Moliner. Estava situada en l'anomenat "Hort d'en Fèlix" i en el moment de la compra ja hi havien vuit telers de mà, que més tard funcionarien amb vapor. Les primeres màquines de fer rodets i bitlles funcionaren amb cavall.

L'any 1930, la fàbrica és traspassada a Eusebi Ferrer, fill del fundador, que formà societat amb uns nebots seus, i passà a anomenar-se 'Eusebio Ferrer Sociedad en Comandita'. L'any 1932 s'afegiren vuit telers més als quaranta que ja hi havia. Llavors, es teixien llanetes i *refajos* però més tard es teixí llana regenerada i xester de cotó, que era una imitació de la panyeria de Sabadell. A la mort del senyor Eusebi Ferrer l'any 1942, els seus fills passaren al capdavant de la fàbrica canviant-li el nom per "Hijos de Eusebio Ferrer".

La fàbrica arribà a tenir setanta treballadors. Els proveïdors de fil i llana eren de Terrassa, Sabadell i Alcoi, i el gènere un cop teixit es venia a tot Espanya.

El dia vint-i-sis de març de l'any 1971 l'empresa deixava de funcionar.

JOSEP BREU

Aquesta fàbrica fou fundada per Josep Breu a principis de segle XX.

Estava ubicada a l'actual Raval dels Capellans, on hi ha el Raval Cinema, i havia disposat de bastants telers de mà.

Segons la informació que hem pogut trobar, el senyor Josep Breu fou qui l'any 1913 posà la llum a Santa Coloma; amb tot, altres documents ens confirmen que l'electrificació fou anterior, l'any 1908, a través d'un concessionari de La Canadien-

se, que era en Josep Ferrer de la Fàbrica Nova. No hem pogut resoldre l'ambigüitat però de totes maneres l'electrificació significà la introducció dels telers mecànics a les diferents fàbriques colomines.

Amb l'arribada de l'electricitat el senyor Breu canvià els telers de mà per telers mecànics i en posà uns vint aproximadament, encara que els altres continuaren treballant en la part alta de l'edifici. Això devia suposar una mitjana de cinquanta treballadors entre teixidors, rodeteres, nusadores, etc. .

A la mort d'en Josep Breu la fàbrica és posada a nom del seu fill, Ramon Breu.

CAMILO FOIX

Als volts del 1900, Camil Foix Franquesa inicià el seu treball al carrer de Sant Vicenç amb dotze telers de mà, que més tard foren mecànics. Després d'ésser mecanitzada, la fàbrica fou traslladada al carrer Pintor Nogués. En un principi, hi foren instal·lats deu telers, dos ordidors, cinc màquines de fer rodets i dues màquines de fer canilles (canilleres).

Es treballava el cotó per fer gasses, llana i estam per a xals, regenerats i viscosilla, a més de cotó per fer vànoves.

El nombre màxim de telers existents a la fàbrica fou de vint-i-cinc, quan ja era propietat del fill del fundador.

Els proveïdors principals de la fàbrica es trobaven a Terrassa, Sabadell, Barcelona i Alcoi. Les destinacions més freqüents eren Les Canàries, Sevilla, Granada, València, Galícia i País Basc. Durant els últims anys de rendiment de la fàbrica es treballava amb fibres acríliques i es continuava teixint xals i bufandes.

L'any 1969 s'inicià un expedient de crisi i la fàbrica deixà de funcionar com a tal i fou llogada al senyor Vicenç Gomà Bergadà, d'Igualada.

JOAN FERRER

Joan Ferrer Queraltó inicià el treball de teixidor aproximadament l'any 1917 - 1918, una vegada acabats els estudis a l'Escola Superior de Terrassa.

Inicià la seva activitat tèxtil a Santa Coloma ocupant el local on hi havia hagut la fàbrica de Josep Breu. Començà a treballar amb dos telers i tan sols hi havia dues persones de casa com a treballadors per fer els diferents teixits. Més endavant hi posaren fins a deu telers i cinc o sis treballadors més.

Principalment es teixia dril (roba per davantals de plegar olives), bufandes i entretela.

Després el seu fill, Joan Ferrer Vallbona, seguí al capdavant del negoci familiar i continuà treballant i teixint entretela. En aquella època hi havia a la fàbrica quatre

telers, un ordidor i una canillera. El fil procedia de les filatures de Barcelona i Sabadell, i un cop l'entretela estava feta es venia a tot Espanya.

No sabem amb exactitud quan va tancar les portes, però va ser de les últimes en deixar de donar rendiment.

FÀBRICA TÈXTIL DE JOAQUIM LAVILA

La Fàbrica Tèxtil de Joaquim Lavila fou fundada als volts de l'any 1905. En els seus inicis prengué com a local un estable, però més tard es modificaren les instal·lacions i s'hi instal·laren vint telers automàtics, a més dels quaranta de mà que ja hi havia abans de l'electrificació del poble.

Hi treballaven vint dones i sis homes, vuit hores diàries i també els dissabtes al matí. A més de la importància del tintatge de peces, eren destacables teixits de xals i drils que s'hi produïen.

L'any de més forta producció fou el 1919.

La matèria primera, cotó i llana, procedia de les filatures de Terrassa, i un cop la producció era acabada, el gènere es venia arreu d'Espanya.

Aquesta fàbrica deixà de funcionar l'any 1963.

JOSEP FERRER COMBALLÉ

Aproximadament l'any 1930, el senyor Josep Ferrer instal·lava la seva fàbrica al carrer Indústria i en un principi es dedicà bàsicament als teixits de cotó, drils i franel·les.

En aquesta fàbrica, doncs, a més de les màquines corresponents a la filatura disposava de cent vint telers i les corresponents màquines suplementàries. Això significà lloc de treball per a cent vint persones.

L'any 1932 el senyor Josep Ferrer deixà l'empresa als seus fills i el nom comercial va ser a partir d'aquell moment: 'Ferrer Germans'. L'any següent, els germans es separaven quedant la fàbrica dividida en dues; una que continuaria amb el nom de 'Ferrer Germans' i l'altra sota el nom de 'Munfero', (MUNguet-FERrer-Oscar). Els propietaris d'aquesta última eren Óscar Ferrer Munguet i el seu soci Josep Ametller Fornells, de Barcelona.

La fàbrica anomenada 'Ferrer Germans' continuà treballant fins l'any 1970, en què es procedí a obrir expedient de crisi amb el consegüent acomiadament de personal.

L'any 1943, 'Munfero' va canviar la maquinària existent per dedicar-se als teixits de llençols. Més endavant, ja en l'any 1946, hi hagué una nova ampliació consistent

en una sala amb setze telers automàtics que es dedicaren a la confecció de tapisseries i manteleries. En aquells moments, a la fàbrica hi treballaven uns setanta-cinc obrers.

L'any 1968 hi hagué una nova variació de nom, quan el senyor Ametller va comprar la part d'Óscar Ferrer i tot passava definitivament a nom de ITASA (Indústria Tèxtil Ametller S.A.).

El 23 d'abril de 1971, un incendi va destruir gairebé tot l'edifici. Un cop solucionat aquest incident s'hi continuà treballant.

INDÚSTRIA TÈXTIL AMETLLER S.A. (ITASA)

El mes de juny de l'any 1942, el senyor Josep Ametller Fornells comprà la fàbrica a Óscar Ferrer.

Inicialment s'hi treballava cotó per a llençols, franel·les i xester de cotó.

A la fàbrica hi havia un total de trenta-dues màquines; vint-i-quatre telers, un ordidor, una rodetera, dues màquines de fer bitlles, dues de repassar, una mola i una màquina de foradar.

Els treballadors eren quaranta, trenta-cinc dones i cinc homes.

La producció principal de la fàbrica era de tapisseries de rayon i cotó, teixits que provenien de Torrelavega i Alcoi, i se'n produïen unes setze mil quatre-cents peces l'any.

El gènere era exportat a Kuwait, Aràbia Saudita, l'Índia, Anglaterra i Alemanya.

No tenim dades sobre la data de tancament de la fàbrica.

JOSEP POMÉS

Josep Pomés i Valls fundà la 'Fàbrica Pomés' l'any 1922, que en principi era situada a 'L'Hort del Fèlix', en el pati de les Fonts de les Canelles.

En els seus orígens la fàbrica era una font de producció bastant baixa, només tenia un obrer que feia anar dos telers.

Es teixien betes de cotó que s'utilitzaven per lligar les espadenyas, el calçat usual d'aquella època.

De mica en mica, la fàbrica va anar creixent i més tard s'hi posaren dos telers més.

L'any 1933 es traslladà la fàbrica al carrer Indústria. Allà, a la 'Fàbrica Nova' va arribar a disposar de sis telers i vuit treballadors. Aleshores es treballava principalment el galó de ribetar, ja que la beta de cotó no era tant rendible degut a

la davallada de l'ús de l'espardenya. En aquells moments, la fàbrica ja era propietat de Josep Pomés i Pont.

Corria l'any 1950 quan la fàbrica fou posada definitivament al carrer de la Mercè i passà a mans de Josep Pomés Noguera, nét del fundador.

En aquesta època s'hi trobaven disset telers i hi treballaven set obrers, encara que temps abans hi arribaren a treballar dinou persones. La font de producció era, junt amb el galó de ribetar, la fabricació de tapapunts.

Actualment, la fàbrica encara està en funcionament.

MARCELA MARSAL

L'any 1959 s'instal·lava la fàbrica coneguda popularment com la "Fàbrica Llorens". Al començament només hi havia tres telers i quatre treballadors.

En aquesta fàbrica sempre s'hi teixiren llençols, de cotó en un principi i de fibres en els últims anys de funcionament.

Quan la fàbrica donava el seu màxim rendiment, es feien 3.500 metres setmanals de roba per llençols i hi treballaven vint-i-quatre obrers en divuit telers.

Tant el cotó del principi com les fibres amb les quals es treballaren en els darrers temps venien de les filatures de Catalunya i s'exportaven arreu d'Espanya.

La fàbrica deixà de funcionar en el mes de març de 1979.

LA INDÚSTRIA TÈXTIL LOCAL *

No es pot precisar amb exactitud com ni quan es van iniciar les activitats tèxtils a la nostra vila, però sí que és segur que a les darrerries del segle XVIII Manel Ferrer (avi del senyor Conrado i més conegut com Manel Olesa), va comprar la fàbrica de teixits que tenia Joan Ferrer (també més conegut com Joan Moliner) i va fundar una de les precursors indústries colomines "Ferrer i Cia." cap a l'any 1901.

En aquests inicis de la industrialització tèxtil tots els telers eren de fusta, o sigui telers de mà; ja que només es disposava de l'energia humana o animal.

La relació de les principals indústries colomines cap a l'any 1916 i el seu emplaçament era el següent:

* Com a resultat de diverses entrevistes i material recollit de mans del senyor Conrado Ferrer, testimoni de l'empremta del tèxtil a Santa Coloma, referim tot seguit un breu resum recollit de les seves paraules, tot esperant que serveixi com una mostra més de la importància de la indústria tèxtil a Santa Coloma.

Nom del propietari	Situació de la indústria
Josep Ferrer	Fàbrica Nova / carrer Indústria
Mas Ferrer i Cia.	Hort del Fèlix / camí de la Font
Josep Domingo	C/ Igualada i Jacint Verdaguer
Camilo Foix	No se sap on començà
Antoni Cortadelles	Can Pelegrí / Raval de Cervera
Antoni Casajoanes	Carretera de Montblanc
Albert Lavila	Tintorer de llana / Raval de Cervera
Sebastià Domingo	Raval de Cal Costa
Antoni Güell	Tintorer de cotó / Passeig de la Muralla

Aviat els telers de cinteria d'Antoni Casajoanes van passar a Jaume Casajoanes i estaven situats a la carretera de la Llacuna (Cal Bestreta). La fàbrica de Cal Pomés, fundada per Josep Pomés (actualment és l'última de les velles fàbriques del ram tèxtil colomí) començà a l'Hort del Fèlix i després va passar a la Fàbrica Nova i posteriorment al local del carrer de la Mercè, on és ara.

Com queda dit, la indústria tèxtil a Santa Coloma va néixer manual perquè no es disposava de cap altra font d'energia i, per tant, com que sembla que la jornada laboral dels treballadors era de més hores diàries, els teixidors necessitaven la llum quan es feia fosc. Aquesta il·luminació es feia usant llums de petroli i de gas.

El teler mecànic o de ferro va substituir el teler tradicional de mà, però va tardar molts anys. Segons sembla, les dues primeres fàbriques que varen disposar d'aquests telers mecànics varen ser a Cal Olesa o també l'anomenada anteriorment Fàbrica Nova i en Joan Moliné, que per aquest motiu eren les úniques que tenien màquina de vapor per produir energia.

Els telers necessiten, per teixir, una llançadora dintre la qual hi ha un objecte anomenat bitlla o canó. Aleshores aquestes indústries que disposaven de telers de mà, per omplir les bitlles necessitaven màquines, que obtenien força motriu per funcionar mitjançant una euga que donava voltes al voltant d'un arbre connectada amb una corretja. D'aquesta manera s'obtenia crear un treball que donava la força motriu per fer anar la màquina.

També hi havia un sistema d'enllumenat públic als carrers, perquè un tal Alé proporcionava electricitat a l'Ajuntament. En deien, tal i com diu el senyor Conrado Ferrer, "El molí de l'Alé" i estava situat a la carretera de Montblanc. Aquest Alé va ser el primer que va subministrar electricitat a l'Ajuntament l'any 1911 per l'enllumenat dels carrers. A Cal Ferrer de la Fàbrica Nova van ser els concessionaris de "La Canadiense" (companyia de producció d'electricitat amb capital canadenc) per distribuir-la al poble. Un dels clients va ser l'Ajuntament, per subministrar electricitat als particulars i industrials petits: ferrers, fusters, molins de pinso... de consum discontinu i fins a tres cavalls de potència. Si es variaven aquestes

condicions s'havia d'anar a buscar el subministre a Cal Ferrer. De mica en mica, però, es va anar posant electricitat a les cases. Moltes tenien dues bombetes situades en dos punts de la casa, que funcionaven amb un sol interruptor. Així, quan una bombeta s'apagava l'altra s'engegava i una de les dues estava sempre encesa.

Com a complement de la indústria tèxtil, existien dos industrials tintorers que dins del tèxtil estan catalogats com a "ram de l'aigua". D'aquests tintorers un era Albert Lavila, també anomenat Nial, que tenia els tints allí on ara hi ha el taller de Pijoan, Coca i Sendra (carretera exterior). Aquest es dedicava a tenyir exclusivament llana i era conegut també amb el nom d'Albert del Tint. L'altre tintorer era en Miquel Güell, més conegut per Miquel del Tint. Aquest només tenyia cotó i segons sembla, tenia els tints al carrer Francesc Macià i va plegar bastant abans del 1924.

Els tintorers començaren a tenyir amb colorants de procedència vegetal, però del record del senyor Conrado ja hi havia força abundància de colorants de procedència química. Els proveïdors, que eren pocs però tenien molta importància, facilitaven les fórmules necessàries als tintorers segons el color per a tenyir la peça. Els teixidors de la competència estaven obligats a oferir als seus clients una gamma més completa de colors o les indústries s'havien de servir de tintorers de fora (Barcelona, Igualada o Valls) amb instal·lacions modernes que estaven en condicions de satisfer les necessitats i exigències dels clients. Això quant al cotó, perquè la llana majoritàriament la subministraven ja tenyida els filadors de Terrassa o Sabadell.

La indústria tèxtil va tenir un destacat desenvolupament a Catalunya, principalment a les comarques dels rius i a les zones on l'agricultura era menys rendible. A les conques dels rius s'hi van anar posant les grans fàbriques i colònies industrials, que eren com petits pobles que pertanyien a una sola família o empresa. Aquestes, per mitjà de les màquines de vapor, varen ser les primeres que es van mecanitzar posant telers mecànics que, com hem referit anteriorment, també es feren palesos en la indústria colomina, si bé aquesta industrialització de la maquinària tèxtil va ser molt més lenta que en les colònies industrials. A Santa Coloma, fins l'any 1920, varen viure conjuntament els dos tipus de maquinària (manual i mecànica).

En els inicis de la industrialització tèxtil a la vila, els articles a fabricar eren bastant limitats; però amb l'expansió que va tenir aquesta activitat amb l'energia elèctrica, els fabricants varen poder disposar de molta més oferta de classes de filats.

La indústria tèxtil ja no va tenir limitació en quan a la seva exportació arreu de Catalunya i això va fer que es construïssin tallers de fabricació de maquinària tèxtil, filatures de diferents qualitats i composicions de llana, fibres, cotó, barreges i acabats de teixits, a més de diferents modalitats de tintoreria.

L'expansió tèxtil a Catalunya va ésser extraordinàriament destacada. Això va fer que molts catalans anessin a posar botigues de teixits a províncies, després d'un aprenentatge de dependent a Barcelona. Els aprenents de dependent, en aquell temps, els tenien a pensió amb la condició que a les nits havien de fer servir com a jaç el mateix taulell de la botiga on feien l'aprenentatge.

D'aquesta activitat Santa Coloma tampoc no en va ser una excepció. Cal tenir en compte que els catalans coneixien la major part de fabricants i la producció de diferents classes de teixits. Això vol dir que coneixien amb molt detall les fonts d'aprovisionament, ja que cap a les províncies hi havia molt pocs viatjants dedicats a l'oferta. Tant a Igualada com a Valls hi havia una indústria tèxtil molt desenvolupada, que feia possible l'existència d'indústries auxiliars com filatures, tints i acabats; això va contribuir al desenvolupament de la indústria tèxtil local perquè es pogueren atendre les exigències dels clients amb nous articles i nous colors, amb diferents solideses i acabats.

Per tant, la indústria tèxtil colomina es va anar desenvolupant paral·lelament al fort desenvolupament d'aquesta activitat a Catalunya, tant en tallers de construcció de maquinària productiva com auxiliar i en filatures, teixits i acabats. Així, es disposava cada vegada més de diferents classes de filats, mesclades, fantasies i de diversos tipus de telers; de calaixos per dibuixos, per trama... Això va permetre d'introduir una varietat immensa d'articles diferents en el mercat i fer que s'especialitzés cada vegada més.

Amb aquests avenços el fabricant va haver d'utilitzar la seva creativitat per dissenyar variants dels articles que existien i també realitzar nous dibuixos. Aquesta funció va donar lloc al càrrec de "teòric" o sigui, el que havia estudiat "teoria dels teixits".

A Santa Coloma es fabricaren xesters, bufandes, mantons pels infants al néixer i d'altres productes durant un període bastant llarg de temps. Aquests articles solien ser sempre els mateixos, però gràcies a l'existència del teòric a les fàbriques aquests productes, tot i ser sempre els mateixos, cada any es presentaven amb dibuixos nous; fet que manifestava l'eclosió de l'activitat tèxtil a la vila i ajudava alhora a resistir la competència de les altres indústries locals.

A inicis del segle XX es va desenvolupant l'activitat tèxtil amb nous mercats. Com que a Santa Coloma no hi havia bancs, s'utilitzaven corresponsals. "Ferrer i Cia." ho era del Banc de Valls i en Magí Casajoanes ho era a Montblanc. Però les activitats comercials estaven molt vinculades a Igualada, on la indústria tèxtil estava molt desenvolupada amb les auxiliars de tints acabats i fabricants d'arpilleres i cordills per fer els farcells que s'utilitzaven per enviar els paquets i caps de cartró on s'hi enviaven les peces. A Santa Coloma es començà filant llana i després ja s'utilitzà cotó i seda.

El desenvolupament de l'activitat tèxtil a Santa Coloma també va repercutir a altres industrials que podríem considerar auxiliars o complementaris, com són fusters, manyans i paletes.

El transport de Santa Coloma a l'exterior, tant per rebre les primeres matèries com per cursar els articles ja produïts en les diverses indústries locals, es feia mitjançant carro o tartana, sobretot en èpoques molt antigues. Els productes a transportar s'enviaven a les estacions de ferrocarril més properes (Sant Guim) o a Montblanc o Valls, per poder després ser transportades allà on fes falta, normalment a Barcelona.

Sobre l'any 1917-18 s'havien consolidat les indústries i d'altres activitats del poble i varen adquirir un camió procedent de la Primera Guerra Mundial, que el govern francès va subhastar dins un lot de material sobrant. Aquest camió era de rodes de goma massissa. Segons li sembla al senyor Conrado Ferrer, les rodes del darrera eren les motrius i rebien la força del diferencial per mitjà d'unes rodes dentades i d'una cadena situada a cada costat.

Aquest grup de forces vives per explotar el transport amb camió es deia "La Columbense" i el xofer era foraster. Aquesta activitat va acabar en un fracàs i les nombroses reparacions del vehicle en varen ser la principal causa perquè el poble no comptava amb mecànics que sabessin reparar-lo.

En l'època de màxim apogeu del tèxtil a Santa Coloma, treballaven en aquest tipus d'indústria prop d'unes 450 dones del poble i un 10% d'homes. Era una indústria més de dones que no pas d'homes. Aquests es repartien entre especialistes com contramestres, encarregats i després peons.

Els primers bancs que el senyor Conrado recorda situats a Santa Coloma van ser el "Banco di Roma", que era una agència de la sucursal de Montblanc, i el "Banco de Reus". Tots dos estaven situats al carrer Major de la vila. El director del primer era el Magí Casajoanes (Magnet Vermella) i el segon estava situat en un local on hi havia hagut una peixateria i el director n'era en Josep Domingo, més conegut com el Pepet del Banc. El "Banco di Roma" va ser absorbit pel Banco Español de Crédito i el segon va fer suspensió de pagaments i va desaparèixer.

Si algú volia enviar una carta o un paquet a Igualada o encomanar un bitllet, havia d'anar a Cal Lluïset, que era una botiga situada al carrer Major. A Cal Lluïset hi despatxaven licors, principalment aiguardent. També, en el mateix carrer, hi havia Cal Cotilleta on s'hi feien espartenyas embetades i també s'hi venia i degustava aiguardent.

Sembla que l'aiguardent era, en aquella època, una beguda de molt de consum. Com a detall, cal esmentar que tots els cafès tenien permanentment damunt de les taules una ampolla d'aigua i una altra d'aiguardent que tenien una capacitat d'un

quart de litre aproximadament. Les males llengües en deien “l’ampolla del petroli”, perquè d’aquesta beguda hi havia diferents qualitats i la gratuïta no devia ser la més bona.

Amb el final de la Guerra Civil, l’any 1939, a causa de l’escassetat de primeres matèries, hi havia més demanda que oferta de productes tèxtils. Qualsevol article tenia sortida i això va fer que ja no fos necessari l’artista o teòric que abans hem indicat, ja que solament faltaven teixits.

Així van sorgir nous industrials com Ignasi i Joan Valls i Jaume Plaza. Després, uns anys més tard, Marcela Marsal va posar una fàbrica de gènere blanc (llençols). En arribar una època de més normalitat política, també hi va haver un canvi dels gustos pel vestir dels consumidors. Poc a poc, van anar desapareixent les botigues de teixits que venien a metres, els sastres i les modistes. Imposat principalment per la joventut, es va anar arraconant el gust per la singularitat del vestir pel teixit confeccionat a gran escala, que va absorbir bona part de la producció en detriment dels teixits a vestir dels usuaris. Això va portar un espectacular desenvolupament de la confecció, que imposà els seus criteris en els articles a consumir i es va passar de fabricar sèries petites, que podríem dir artesanes, a confeccionar teixits a gran escala.

Aquesta evolució en el gust pel vestir en els consumidors va portar a un canvi radical en les fàbriques quant a les seves dimensions, direcció tècnica i comercial i mitjans de producció, que la constant investigació tecnològica anava subministrant.

Així tenim que van passar uns trenta anys per introduir el canvi automàtic del carro o bitlla i menys de deu per suprimir la llançadora, o sigui, substituir el teler per la màquina de teixir. La indústria tèxtil de Santa Coloma i també de la major part de Catalunya es varen trobar desfasades per la gran rapidesa amb què es produïren els canvis tant en la forma de vestir com en la indústria de la confecció, que determinava els articles a produir i la manera de fabricar-los. La indústria local va fer algunes modificacions en la seva antiga maquinària en el sentit de l’automatització.

S’introduïren canvis com la fabricació de gènere de punt, per superar la situació, presentant una resistència a la desaparició que la indústria local veia venir i no va poder evitar.

Actualment, la indústria tèxtil ha experimentat canvis molt importants. És un tipus d’indústria que majoritàriament s’instal·la en països subdesenvolupats. Quan un país es comença a modernitzar, desapareixen les fàbriques que no són gaire selectives i que, alhora, no fan gaires inversions per automatismes. Actualment, la indústria tèxtil procedeix en bona part dels països del Sud d’Àsia. A Espanya, el senyor Conrado havia vist cinc fàbriques de seda i ara ja no en queda ni una; ve tota de l’Europa de l’est.

Com a prefaci, introduïm un quadre/resum de les principals vagues que es donaren a Santa Coloma durant el segle XX*.

Any	Causa del conflicte	Acords i negociacions
1913		- El 20 de febrer les dones que s'havien declarat en vaga acorden negociar
1918	- Salari insuficient - Mala distribució de la feina en els diferents sectors de la indústria degut a la crisi cotonera. Trasllat de telers mecànics a una altra població	- Valoració equivalent de jornals perduts en aquella vaga: 5000 pts. de l'època. - Carta de J. Ferrer i Fill - Carta de "La Unió Fabril" (Unió de treballadors) - Visita de l'alcalde al Sr. Ferrer
1919	- Demanda de "La Unió Fabril" a l'Ajuntament d'ajudes per famílies necessitades - No augment de sou (salari molt baixos) 10 hores de treball diari - No compliment per part dels patrons del Reial Decret - Associació dels fabricants i propietaris de les indústries tèxtils	- "Ferrer i Cia" i "Ferrer i Comballé" no s'associen i acomiaden els seus treballadors. - Els treballadors de les altres indústries locals entren en vaga.
1920	- El dia 18 d'agost s'entra en un període de vaga sense alteració de l'ordre públic i amb una gran gestió per part de l'Ajuntament. - La "Unió Fabril" recorda a "Domingo i Cia." la petició d'augment de sou formulada pels seus treballadors	- No havent-hi resposta per part de "Domingo i Cia.", el 6 de desembre l'Associació de Fabricants comunica l'inici de la vaga al batlle de la vila
1925	- Declaració de vaga a diverses indústries colomines per reclamar millors condicions laborals	- Retorn dels treballadors a la feina amb un augment dels salaris. - El retorn s'organitza de manera que no hi hagin represàlies per part de les dues parts afectades en el conflicte.
1932	- 23 dones de la fàbrica "Ferrer i Comballé" es declaren en vaga per diversos desacords amb el seu contramestre (ineptitud i diversos abusos a les treballadores)	

* Tot i consultar com a font d'informació principal una publicació local per fer aquest apartat i intentant no plagiar-ne la informació consultada, hem trobat obstacles per poder detallar informació essencial sobre els motius que motivaren dites vagues. Hem de destacar diversos motius històrics de caire general per a tot Catalunya que també tingueren ressò en la nostra vila, com poden ser la implantació de la jornada laboral de 8 hores, la crisi cotonera, els preus dels jornals o la mecanització de la indústria.

Vaga de 1913

La informació que hem pogut trobar referent a aquest conflicte és quasi inexistent. Només podem indicar com a fets destacables que el dia 20 de febrer, les dones de la fàbrica "Ferrer e Hijo" que estaven en vaga acorden de negociar per trobar una solució adient a les dues bandes implicades en el conflicte.

Vaga de 1918

13 de març de 1918:

Els salaris cobrats pels treballadors de les empreses colomines estan molt per sota dels valors establerts per les lleis de l'època i s'inicia la vaga amb la finalitat d'obtenir un 20% d'augment en els salaris, ajustant-se aquests als preus establerts per la llei.

Quatre dies després, els patrons de les indústries ofereixen els augments demanats i es retorna a la feina.

7 de maig de 1918:

La casa de "J. Ferrer e Hijo" aplica el sistema d'atur fraccionat per combatre la crisi del cotó que sacseja tot Catalunya. La unió de treballadors ("Unión Fabril") denuncia aquest fet, ja que fóra molt més lògic practicar un major repartiment de la feina, dividida en diferents seccions. Per aquest motiu, la "Unión Fabril" comunica a l'Ajuntament l'estat de vaga de diversos treballadors. El batlle de la vila, Antoni Vives, escriu a Barcelona al propietari de la indústria en conflicte, el senyor Ferrer, demanant-li que apaivagui la situació. La resposta és categòrica; la fàbrica restarà tancada fins a nova ordre, assenyalant com una falta de respecte que els treballadors controlin els interessos de la fàbrica com si en fossin els amos.

La posició del Sr. Ferrer es manté inalterable, es nega a admetre cap home als telers mecànics, i l'ambient que es respira a la vila és força crispat.

Pel novembre del mateix any, surt un comunicat emès per la casa "J Ferrer i Fill" que intenta justificar les accions d'aquesta fàbrica durant els últims temps i intenta posar en evidència la "Unión Fabril" davant dels mateixos treballadors, animant-los a tornar a treballar per demostrar la seva llibertat davant d'aquesta associació.

Aquest comunicat és ràpidament contestat per un altre, especialment dirigit als obrers de la "Unión Fabril" i que contraataca la majoria d'aspectes abans criticats en l'anterior comunicat. Aquest document de caire sindicalista defensa la vaga i anima als obrers a continuar-la, tot i la situació precària i miserable en la que es comencen a trobar molts dels 170 obrers en vaga i les seves famílies.

La vaga durà nou mesos, i s'acabà a finals de novembre o principis de desembre, sense arribar a cap acord per part de les parts implicades i sense que, al cap i a la fi, cap home tornés a treballar als telers mecànics de la fàbrica "J. Ferrer e Hijo".

Vaga de 1919

7 de març de 1919:

La unió de treballadors, també anomenada "Unión Fabril" escriu a l'Ajuntament per tal de demanar ajudes per unes quantes famílies que es trobaven en una mala situació econòmica, degut a les males èpoques del tèxtil per la crisi cotonera en què es trobava immers.

A més a més, també hi ha un fort clima de descontent envers diversos patrons que incompleixen algunes regles acollides pel Reial Decret com l'atur forçós.

El dia 9 d'abril les indústries de la vila són amonestades pel Governador Civil i el dia 22 de setembre del mateix any 1919 la "Unión Fabril" reclama diverses millores entre elles un augment de sou del 25%, el compliment de les 48 hores de treball setmanal i d'altres.

Davant d'aquestes mesures preses per l'associació de treballadors, les indústries tèxtils locals s'associen fundant la "Asociación de Fabricantes de Tejidos de Santa Coloma de Queralt", per tal de tractar en comú tots els problemes que els afecten, sense que participin en aquesta associació les fàbriques "Ferrer i Cia." i "Ferrer i Comballé".

Aquesta flamant associació negocia amb els treballadors durant els dies 27 i 29 del mateix mes de setembre, no arribant-se a cap acord satisfactori. A finals d'aquest mes de setembre, les dues indústries que no participen en les negociacions acomiaden els seus treballadors, respectivament:

- FERRER I CIA: 80 dones i 4 homes.
- FERRER I COMBELLER: 60 dones i 6 homes.

Aquell mateix dia, i com a principal motiu de protesta, els treballadors de les altres fàbriques del poble es declaraven en vaga.

No hem trobat informació ressenyada sobre com es solucionà el conflicte.

Vaga de 1920

18 d'agost de 1920:

Mitjançant un ofici del Govern Civil d'aquell any, sabem que aquest dia es produí una vaga que no alterà l'ordre públic de la vila, en molta part gràcies a l'acció de l'Ajuntament i, en especial, del batlle de la vila, Antoni Vives Maixencs.

1 d'octubre de 1920:

Cal destacar que a partir d'aquest any trobem al lloc de l'anteriorment citada "Unión Fabril" la "Sociedad de Profesiones Varias". Aquesta associació de treballadors de les fàbriques reclama a l'empresa "Domingo i Cia." la petició d'augment de sou que els treballadors dels telers mecànics li han demanat diverses vegades.

Suposem, sense poder-ho confirmar, que aquesta demanda d'augment de sou no va ser escoltada, ja que el 6 de desembre la "Associació de Fabricants" comunica al batlle de la vila que s'ha declarat una vaga dels obrers de totes les fàbriques associades.

Tampoc en aquest cas trobem informació de com es desenvolupen els posteriors acords de les parts implicades per mirar de trobar una solució en el conflicte plantejat.

Vaga de 1925

Tampoc no tenim informació sobre els motius que mouen els treballadors a pronunciar-se en vaga, sabem que el dia 14 de juny de 1925 es declara en les següents indústries:

- EUSEBIO FERRER S. en C: 7 homes i 71 dones.
- JOSEP DOMINGO: 3 homes i 57 dones.
- DOMINGO I CIA: 1 home i 27 dones.

Tenim coneixença d'una carta de l'Ajuntament de Santa Coloma al delegat governatiu on s'informa que a data del 7 d'agost del mateix any, encara no s'ha trobat una solució al conflicte plantejat; tot i la bona predisposició dels vaguistes, que sols reclamen que es contemplin les seves peticions per tal de tornar a la feina.

El dia 22 d'agost finalitza la vaga i es torna al treball amb la condició de que no es produeixin represàlies per part de les dues parts implicades en el conflicte.

Vaga de 1932

Com a única informació sobre aquest fet esdevingut l'any 1932, sols podem detallar que el 24 de març, un grup de dones de la fàbrica "Ferrer i Comballé" comuniquen a l'Ajuntament que es declararan en vaga contra el seu contramestre, al qual titllen d'inepte i de maltractar moralment i materialment les treballadores.

El mateix any 1932, els colomins afiliats a la societat de contramestres "Ràdium" comuniquen al batlle de la vila la seva intenció de secundar la vaga general que es durà a terme arreu del país per part de tots els afiliats a aquesta societat. Durant aquesta situació de vaga, no massa llarga, el manteniment de la maquinària

el dugué a terme una treballadora anomenada Pilar Blanc, segons uns reculls orals extrets de la informació consultada per confeccionar aquest apartat del treball.

LES INDÚSTRIES TÈXTILS COLOMINES SOTA LA DICTADURA FRANQUISTA

Creiem convenient de començar amb un breu resum de les activitats que es dugueren a terme a Santa Coloma durant el període de la Guerra Civil que ens serviran per introduir-nos en el tema d'una manera més clara i concisa.

1. Tasca social durant la guerra

Escoles: durant el setembre de 1936 es formà l'Escola Nova Unificada (mixta), totalment gratuïta: les despeses anaven a càrrec de l'Ajuntament popular. El local requisat del Centre Catòlic (actualment situat al carrer Raval dels Capellans) quedà destinat també a escoles.

Hospital: quedà municipalitzat l'hospital de la vila i els seus serveis foren totalment gratuïts. Es demanà a les Germanes Carmelites de la Vetlla que tinguessin cura dels malalts i acceptaren.

Contra l'atur: l'Ajuntament creà llocs de treball fent obres a la plaça Major i al passeig de la Muralla. La CNT també es preocupà de tenir treball a les vuit fàbriques i dues farineres requisades.

2. La CNT a la Santa Coloma de la guerra civil

Aquesta organització sindical no fou mai CNT- FAI, sinó CNT- AIT. A finals de la guerra hi hagué un intent de formar les joventuts llibertàries (FAI), però no tenim informació de si arribaren a funcionar.

Sembla ser que el funcionament de la CNT es basava en un secretari per cada ram i un secretari general que fou Joaquim Rossell Carol. Els secretaris dels quals tenim coneixença són: el de l'Art Tèxtil, Fabril i annexos, i el de la Construcció.

Col·lectivitzaren les vuit fàbriques tèxtils i dues farineres de la vila, les quals funcionaren regularment durant tota la guerra, i posaren comitès de control.

3. Canvis en la indústria tèxtil després de la guerra civil

Acabada la guerra, s'inicien un seguit de canvis en les fàbriques de la vila. Aquests, afecten a tots aquells obrers o obreres que destacaren per ser d'idees esquerranes o liberals, o per haver format part dels comitès de control que funcionaven durant la guerra.

- Fàbrica de Josep Pomés: Dolors Riba Ferré.

- Fàbrica de Joaquim Lavila: Antònia Niubó Corbella, Ramona Gual Tomàs, Maria Brunet Calvet, Mercè Figueres Torres.

- Fàbrica de J. Ferrer Munguet: Anton Riba Morera ("Gili"), Bonaventura Calafell Fargas ("Felip"), Pasqual Graells Albareda, Cresència Sendra Cristià.

- Fàbrica de Ferrer Hnos.: Sadurní Pons Trilla, Coloma Mateu Governa, Crescència Torras Clarasó, Maria Barrufet Cortadellas, Teres Solé Gual, Pilar Civit Duch, Magdalena Briansó Gener, Maria Ferrer Solé, Colombrina Riba Ferrer, Concepció Custodi Soteras, Pilar Blanch Masip, Encarnació Gassó Rosell, Montserrat Trullols Benet, Teresa Compte Vidal, Maria Orriach Solé, Rosa Albi Vidal.

- Fàbrica d'Eusebi Ferrer: Francesc Ciurana Domingo, Joan Veciana Soto, Rosa Bacardí Riba, Ramona Bacardí Aymerich, Rosa Farré Marimon, Maria Genovès Mestres, Mercè Mateu Almenara, Maria Sugrañes Caballé, Magdalena Sugrañes Caballé, Anna Vergés Graells, Rosa Aymerich Busquets, Flora Federico Ramon, Teresa Borràs Montcusí, Marianna Piñol Carol, Ramona Aubia Asbert.

- Fàbrica de Josep Domingo: Francesca Solé Rosell, Trinitat Santacana Compte, Maria Segura Mateu, Rosa Compte Riba, Generosa Auberni Tarrida, Antònia Sureda Mestres, Lourdes Roca Mensa, Angela Alemany Segalà, Maria Clarasó Ninot.

4. Les fàbriques colomines acabada la guerra civil

La instauració del règim franquista, a més de canviar totalment el panorama polític espanyol, va implicar la prohibició de la totalitat de les organitzacions socials, polítiques, sindicals, culturals i un llarg etcètera. A més es començaren a destruir totes les organitzacions contràries al "Movimiento Nacional".

Les dues peces bàsiques de la nova legislació laboral franquista: la Llei de reglamentacions del treball i la nova Llei de contracte de treball van reforçar extraordinàriament la posició de l'empresari en les relacions laborals.

Hem intentat reflectir encara que sigui breument l'empremta de la dictadura franquista a Santa Coloma i, en particular, en les indústries tèxtils colomines. Per fer aquest apartat hem extret directament fragments d'uns documents que citem textualment per copsar la part que podíem anomenar-ne més anecdòtica. Molts d'ells varen ser enviats pel Delegat Sindical Comarcal a diverses indústries tèxtils a Santa Coloma.

DOCUMENT 1. Datat del 27 d'abril del 1949 i referent als horaris dels treballadors:

"No admitiéndose por la Delegación Provincial de Trabajo jornadas que rebasen las 50 horas semanales, por parte de la empresa y enlaces sindicales, se ha hecho un estudio del horario a establecer de modo que recuperando las fiestas que, como tales, fija el Calendario Oficial de Fiestas para el año 1949"

Aquest primer document fa referència a la jornada de treball dels treballadors, la qual no s'ajustava (pel que podem comprovar en el document) a l'horari

predeterminat pel Règim. En aquest document, el Delegat Sindical Comarcal del Règim informa de l'horari de treball que s'haurà de seguir en endavant. Aquest horari, com es pot observar en el document adjunt en l'annex, supera les nou hores diàries de treball; sumant-li a més, les hores de treball dels dissabtes. El document també fixa la setmana de vacances (a finals d'agost) que correspon a un any de treball i la seva duració.

DOCUMENT 2. Datat del 12 de desembre del 1950 i referent a l'edat mínima dels treballadors:

“Todos los trabajadores que emplea esta empresa menores de 18 años y que hayan sido dados de alta con posterioridad al 1º de Junio del corriente año deben presentar un certificado expedido por el último maestro o maestra que hayan tenido.”

Aquest document, enviat pel “Jefe Comarcal de la Oficina” a la fàbrica Tèxtil Munfero S.A. remarca la insistència del règim franquista per acabar amb l'alt grau d'analfabetisme en què estava sotmesa Espanya després de la Guerra Civil.

DOCUMENT 3. Datat del 30 de gener del 1946 i referent a les restriccions elèctriques:

“En vista de las actuales dificultades creadas por las actuales restricciones eléctricas y el paro ocasionado por los últimos temporales de nieve y, por otra, el no estar incluido el próximo día 2 de Febrero en el Calendario Oficial de Festividades para el año actual, esta Delegación no tiene inconveniente en que se trabaje dicho día.”

En aquest document, enviat també a l'empresa local Tèxtil Munfero S.A pel “Jefe de la Casa Sindical Comarcal” es fan palesos els dèficits i restriccions elèctrics, molt nombrosos en l'inici del règim franquista.

La producció d'electricitat es troba amb un increment de la demanda que no pot proveir sense augmentar la capacitat productiva, però durant aquells anys no es construeixen noves centrals. Per tant, a partir de 1944, la insuficient producció d'electricitat- que segons el Règim es deu en part a la “pertinaz sequía”- porta a la interrupció del servei als abonats i a les abundants restriccions d'electricitat.

DOCUMENTS 4 i 5. Datats del 24 de novembre del 1954 i del 18 de desembre de l'any anterior i ambdós referents a la festa de Sant Antoni Maria Claret:

“Aunque por causas ajenas a nuestra voluntad no han podido repartirse en la festividad de San Antonio Maria Claret, patrono de la industria textil, los premios a la constancia en el trabajo...”

“Se complace en comunicarle que, tal y como proponían, le ha sido concedido un premio de 500 pesetas al productor D. Vicente Mas Bartolí, que le será entregado el próximo día 23, festividad de nuestro patrono S. Antonio Maria Claret.”

Mitjançant fonts orals no recopilades i llegint aquests fragments enviats a Tèxtil Ametller S.A, de Santa Coloma, podem deduir que els treballadors de les fàbriques tèxtils celebraven la festa de Sant Antoni Maria Claret que, segons aquests fragments, era el patró de la indústria tèxtil. Segons hem pogut llegir també, era usual que durant aquesta data s'atorguessin uns premis a la constància en el treball als treballadors que el poguessin merèixer.

VIDA QUOTIDIANA DEL TREBALLADOR DE LA FÀBRICA

A les fàbriques tèxtils locals hi treballaven principalment dones, perquè la feina que s'hi desenvolupava en aquest tipus d'indústries era més aviat manual i no s'havien de desplegar gaires esforços per dur-les a terme. Els únics homes que treballaven a la fàbrica eren els encarregats, contramestres i els amos; pocs, si es comparaven amb el prop del centenar de dones que treballaven en les set o vuit fàbriques que aplegaven més personal del poble, quan aquest es trobava en el seu màxim apogeu d'industrialització tèxtil, indústria que ja venia aferrada en el tarannà de la vila de Santa Coloma des de finals del segle XIX. Cal destacar també la presència de petits negocis d'uns quants telers de mà i uns pocs treballadors, alguns dels quals encara continuen vigents en el nostre poble, si bé la davallada del rastre d'aquesta indústria ha estat realment espectacular, donada la importància que assolí en la primera meitat d'aquest segle XX.

Les noies entraven a treballar a la fàbrica als catorze anys o una mica abans, depenent de la demanda laboral, la competència entre les diferents indústries o altres factors. L'any 1921 va entrar en vigor la llei que prohibia d'entrar a treballar les noies abans dels catorze anys, però com que costava que les lleis es fessin complir en molts pobles, si alguna indústria tenia aprenents que encara no havien assolit aquesta edat molt sovint els amagaven o els enviaven a jugar al pati, si algun inspector venia a visitar la fàbrica.

Les noies, ja de ben jovenetes estaven acostumades a treballar els estius; sobretot si eren de cases de pagès i quan tenien l'edat convinguda entraven a treballar a les fàbriques del poble on, molt sovint, ja hi treballaven la mare o una germana.

Segons la Sra. Maria Aubia primer es llogava a les noies durant un temps d'aprenents. Normalment, després, entraven com a "rodeteres" i s'encarregaven de preparar els rodets de fil. També hi havia les "canoneres", dones de més experiència que s'ocupaven de totes les feines que feien referència als canons de fil. Les teixidores eren les treballadores amb més experiència i les que normalment tenien un sou més elevat i la seva tasca consistia en vigilar el fil dels telers i ocupar-se de totes les tasques referents a aquest. També parlarem de les "ordidores", que duïen a terme feines de l'ordit o entrellaçament correcte dels fils en el procés de confecció de la tela. Cal destacar, com a últims braços del procés d'elaboració

del producte final, les dones encarregades de fer els paquets de les teles i donar-les al repartidor.

No tothom podia dur a terme totes les feines de la fàbrica; per exemple, la feina de teixidora podia resultar realment complicada per una persona amb poca capacitat de reflexos o vista poc ràpida, essent més adequada a ella d'altres feines que exigissin menys complicació dintre de la fàbrica mateix.

L'horari de la jornada laboral abans de la guerra era d'onze hores diàries; però quan la Sra. Maria va començar a treballar, l'any 1935, la jornada laboral ja estava regulada a 8 hores diàries. Encara que aquests horaris no eren mai estrictes pel que fa el nombre d'hores treballades, perquè molt sovint les treballadores havien de recuperar festes o fer hores extres. Durant molts anys, la Sra. Maria va anar a treballar els dissabtes al matí.

L'inici de la jornada laboral era a les vuit del matí, plegant a les dotze per anar a dinar i tornant a reiniciar el treball a les dues per finalitzar la jornada laboral a dos quarts de set de la tarda.

En moltes fàbriques colomines, cada quinze dies aproximadament es donava un dia de festa a la mestressa de la casa per poder pastar el pa i dur-lo després al molí a coure'l, sobretot si s'esqueia que es tractava d'una casa de pagès, com ho eren quasi la totalitat de les cases del poble.

Els sou que cobrava la Sra. Maria quan va començar a treballar, l'any 1935, era de dotze pessetes per setmana treballada, un sou bastant normal en les aprendentes. Quan deixà aquesta condició d'aprenenta el seu sou ascendí a 18 pessetes setmanals. Segons conta ella mateixa, les teixidores cobraven una mica més en aquella època, unes vint pessetes setmanals.

L'any 1952, la Sra. Aubia cobrava unes 131,5 pessetes setmanals i conta que li semblava una fortuna, com li haurien de semblar les 600 pessetes que cobrava el 1963 o les 1.000 pessetes aproximades que li pagaven l'any 1977; quan va deixar la fàbrica de cal Pomés, on va treballar durant prop de quaranta anys.

Quan la Sra. Maria es jubilà li pagaren al voltant de les 250.000 pessetes en concepte d'indemnització pels anys que havia treballat, però si hagués treballat un parell d'anys més, tal i com ella mateixa afirma, la quantitat que hagués rebut hagués superat substancialment la que se li va donar l'any 1977.

Durant el període de la guerra civil, moltes de les indústries del poble es van col·lectivitzar i es formaren comitès que vigilaven que tothom rebés el sou que li corresponia i que l'amo de la indústria cobrés la mateixa quantitat que un treballador qualsevol. Acabat el període de guerra civil, les coses van tornar al seu lloc i foren molts els treballadors que reberen les conseqüències d'alguns amos una mica rancorosos.

A la fàbrica on treballà la Sra. Maria, durant aquest període de guerra s'acabà el fil i l'amo de Cal Pomés els digué a les seves treballadores que no podia seguir mantenint el seu sou perquè no hi havia subministrament de primera matèria, el fil, i els oferí la maquinària de la fàbrica per subsistir durant aquell temps de guerra. S'acordà, finalment, de deixar la maquinària a la fàbrica i quan s'acabà la guerra es reprengueren les tasques a la fàbrica amb les mateixes treballadores.

Abans de l'esmentat període de la guerra civil, la majoria de treballadores estaven aplegades en el sindicat de la CNT-FAI, que canviaren en finalitzar el període de guerra en el Sindicat Vertical, on també hi estaven afiliats els amos i els contramestres.

La Sra. Aubia també ens parlà de la primera assegurança de maternitat que pagà, l'anomenada "Seguridad Social de la Mujer", on ingressava deu cèntims cada setmana. Aquesta fou una de les primeres assegurances que es pagaren per aquest tipus de despeses a les treballadores.

L'alimentació dels treballadors de les cases de pagès era, si més no, variada consistint principalment de verdura, pa i d'altres aliments. Per esmorzar, les treballadores de les fàbriques duïen dues llesques de pa amb tomàquet i oli, i dues sardines i botifarra, que menjaven tot treballant per estalviar el temps que estava destinat per aquesta necessitat. El dinar i el sopar consistien en verdura; arengades, col, patata, bledes i espàrrecs. A l'hivern també es consumia llegum, cigrons i pèsols amb una mica de botifarra crua. Entre setmana no es menjava molta carn, que era destinada a diumenges i altres festes. En dies feiners es consumien vísceres; el cor, pulmons, tripes i sang de molts animals.

Els diumenges es menjava més carn; conill, pollastre i pastes i arrossos. Cal destacar també, que un cop l'any es matava el porc i d'allí s'obtenien bona part dels embotits que una família consumia durant tot l'any.

Els dinars de Festa Major eren molt més fastuosos; bacallà, carn a la brasa, vedella i tonyina eren algunes de les menges més consumides en època de joventut de la Sra. Aubia.

DOCUMENT: Salaris dels obrers i obreres en diferents seccions de la fàbrica.

Preus establerts el 7 d'abril de 1920 per l'Institut Industrial de Terrassa. Arxiu Històric Comarcal de Terrassa. Junta de Reformes Socials.

SORTEIG

Dones talladores	21, 5 pessetes/ setmana
Dones classificadores	23 “”
Peons	33 “”

RENTADORS DE LLANA

Oficials	41 pessetes/ setmana
Peons	37 “”

FILATURA DE CARDA

Emborradora	30 pessetes/ setmana
Repassadora	33 “”
Carda	36 “”
Vigilador de dues selfactines	36 “”
Peó	32 “”

FILATURA D'ESTAM

Metxera	23 pessetes/ setmana
Preparació	de 27 a 31 “”
Filador	52 “”
Nuador	40 “”
Rodeteres	26 “”
Contínua de filar	30 “”

TEIXITS

Ordidores	33 pessetes/ setmana
Ajudantes	28 “”
Passadores	35 “”
Nuadores	32 “”
Cosidores	27 “”
Esborradores	24 “”
Teixidors	48 “”
Teixidores	31 “”

TINTS I ACABATS

Oficials	41 pessetes/ setmana
Nois i dones	de 19 a 24 “”
Peons	37 “”

Conclusions

Ara ens resta poder avaluar i decidir fins on hem avançat en l'intent de conèixer millor la industrialització tèxtil a Santa Coloma de Queralt.

Ens queda només sintetitzar de forma breu i concisa alguns dels aspectes de què hem intentat fer esment en el treball.

Primer de tot, remarcar la importància que ha tingut el treball a l'hora de conèixer més bé el nostre poble i els aspectes diversos d'una època passada que ha deixat indubtables rastres en el nostre avui en dia.

Hem trobat nombroses fonts, sobretot documentals, que no ens esperàvem en el moment d'iniciar el treball. Aquestes fonts ens han servit per vertebrar un treball que, molt sovint, parteix de la generalització per avançar cap a una informació més concreta i fins i tot anecdòtica.

Cal dir que en realitzar aquest treball ens hem introduït per primera vegada en la metodologia de recerca històrica (mètode que hem seguit tan fidelment com ens ha estat possible).

Referent a Santa Coloma i la seva activitat tèxtil, hem assolit els següents conceptes:

- com es va introduir i desenvolupar la industrialització en un poble eminentment agrícola com Santa Coloma de Queralt

- quines foren les principals fàbriques, els seus corresponents propietaris i els trets característics i diferenciadors de cada una d'elles

- emplaçament de les fàbriques dins la Vila

- importància i repercussió de les indústries en la vida econòmica i social del poble

En definitiva, hem complert en aquest aspecte tots els objectius que ens havíem marcat.

Cal reconèixer que hi ha molts punts que ens havíem marcat com a objectiu quan vam iniciar el treball i que ens han quedat més foscos del què havíem previst. Dins d'aquest punt, remarcuem especialment la fi de la industrialització tèxtil, de la qual no hem trobat cap explicació explícita que la justifiqués, i hauríem volgut que fos un aspecte més destacat. La falta d'informació sobre aquests punts així ho ha determinat.

Bibliografia

* Arxiu 'Galo'

* Arxiu Municipal

* CASALS, Xavier; MASIP, Maria: "*Història 1r de batxillerat*". Madrid: Editorial McGrawHill, 1998. *Pàgines consultades* 252-253.

*EDO, Pepa: "*La Revolució Industrial*". Barcelona: Editorial Castellnou, 1995. *Pàgines consultades*: pgs. 51-64.

*FERNÁNDEZ, A.; LLORENS, M.; PONS, J.; "*Ciències Socials-8*". Barcelona: Editorial Vicencs-Vives, 1990. *Pàgines consultades*: pgs. 125-131, 209-215, 219, 292.

* PALAU I RAFECAS, Salvador I d'altres; "*Aplec de treballs número 7*". Montblanc: Editat pel Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1985. *Pàgines consultades*: de 217 fins a 281.

* PALAU I RAFECAS, Salvador: "*Aspectes històrics de Santa Coloma i els seus rodals*"; Editat per la Associació Cultural Alt Gaià, 1993, pgs. 48-55.

* PALAU I RAFECAS, Salvador: "*La indústria tèxtil a Santa Coloma de Queralt al segle XIX*". *Revista 'La Segarra'*, número 78, febrer de 1986, pgs. 18-20.

* YSÀS, Pere; MOLINERO, Carme: "*Els industrials catalans durant el Franquisme*". Vic: Editorial Eumo, 1991. *Pàgines consultades* 68 i 69.

* Entrevistes personals a Maria Aubia i Conrado Ferrer